

RASVJETA ZA MUZEJE

J.B. Harris

Pored važnog kulturnog utočišta nacionalnog značaja, muzej predstavlja i enciklopedijsku metodu učenja i istraživanja. Zbog tih osobnosti, njegovoj bi rasvjeti trebalo prići s isto toliko pažnje kao i rasvjeti kazališne pozornice. U oba je slučaja važno međusobno nadopunjavanje rasvjete i izlaganja, iako su u muzeju, za razliku od kazališta, izloženi objekti statični, a posjetioci se kreću.

Planiranje rasvjete

Povijest rasvjete muzeja ne može se ni riječima ni pismom sažeti u nekoliko stotinjaka riječi - to iskustvo o kreativnom i zanimljivom odnosu izlaganja i rasvjete jedan student ili potencijalni praktičar može skupljati samo u radu s nekim ili za nekog komercijalno nezainteresiranog specijaliziranog dizajnera.

U principu mora postojati tim za planiranje. Status svjetlo-tehničkog inženjera mora biti jednak statusu arhitekta i stručnjaka za izlaganje. U praksi se naime može dogoditi da zahtjevi za rasvjetu utječu na izgled i oblik gradjevine kao cjeline, kao i na raspored galerija i detaljno planiranje vitrina. Mora se stvoriti atmosfera ko-

ja stimulira duh i pridonosi vizuelnom približavanju redmetu. To je, naravno, ono što "čini muzej". Diskusija za i protiv danje svjetlosti u muzejima iscrpila je svoje mogućnosti. Po autorovom mišljenju, rješenje je s danjom svjetlošću, iako moguće, ipak ekstremno skupo (kod gradnje i održavanja), ako je ono integrirano kao dopuna umjetne rasvjete. Ti su nedostaci veći od prednosti, i bez obzira na uvođenje (sa finesama) danje svjetlosti iz psiholoških razloga (što rade mnogi muzeji u svijetu), zbirke i publika ne bi mnogo izgubili kad bi danje svjetlo u potpunosti otpalo.

U danjašnjim prezentacijama jedan je od temeljnih problema planiranje vremenski ograničenih izložaba, a to znači fleksibilnost u rasvjetnom sistemu i električnim instalacijama. Ako se taj problem temeljito ne razmotri već za gradnje ili uredjivanja muzeja, rezultat će biti kratkotrajne i opasne provizorne električne instalacije. Običaj postavljanja kratkotrajnih specijalnih izložaba postao je popularan u posljednjih nekoliko godina, jer omogućava muzeju da korisno djeluje i poveća vlastiti ugled. Fleksibilnost električne opskrbe strujom može se postići lako i relativno jeftino pomoću sistema strujnih tračnica koje se mogu upotrijebiti za rasvjetu svih vrsta izloženih objekata, na podu, kao stojeći objekti ili na zidu kao viseći bojektii.

Nacionalna galerija u Londonu

Oba gore navedena spekta, tj. odsustvo danjeg svjetla i fleksibilnost rasvjetnih uređjaja, mogu se vidjeti u donjoj galeriji londonske Nacionalne galerije.

Budući da njezin položaj onemogućava pristup danjeg svje-

tla, ova je galerija - za sekundarne zbirke - opremljena sistemom umjetne rasvjete. Zbog promjena u vrsti i veličini sekundarnih izložaba moraju se planirati različiti načini izlaganja. Planirani uređaji, uključujući i sistem rasvjete, imaju maksimalnu fleksibilnost i omogućavaju da se potrebne promjene izvrše u najkraćem roku.

Da bi se maksimalno iskoristila mogućnost ovješavanja, cjelokupna se površina (cca 1400 m²) može po potrebi razdijeliti u nekoliko pravokutnih prostora, koji uključuju i čitave hodnike, i to pomoću pokretnih zidova pričvršćenih za strop i pod. Bez obzira jesu li položeni uzdužno ili poprečno, tlocrt se bazira na modulima od cca. 4,25 m. Raspored na stropu čvrsto montiranih svjetiljki s fluorescentnim cijevima baziran je na spomenutom modulu od 4,25 m tako da se tvori ukršteni uzorak koji se ponavlja preko cijele površine stropa. Tako se po potrebi može uspostaviti bilo kakav broj i poredak odgovarajuće osvijetljenih zidova. Svaka svjetiljka ima poteznu sklopku kojom se biraju i upravljaju za postavljene zidove potrebne svjetiljke. Svjetiljke, fiksirane uvijek u sredini između dvije zidne površine, sastoje se od specijalno kreiranih reflektora "ledja na ledja", da bi se postigla prosječna rasvijetljenost od 150 luksa. Optički prihvatljivi rezultati postignuti su paraboličkim elektro oksidiranim aluminijskim reflektorima i udubljenim plastičnim difuzorima (UV-filtracija).

Ispunjen prostor između pojedinih svjetiljki stvara dojam neprekinutih nizova uzduž i poprijeko čitavog stropa.

Oživljavanje

Već se dugo smatra da je zbirke tehničkog i sličnog karak-

tera potrebno izložiti na didaktičan način. Naš je vlastiti znanstveni muzej u Londonu tipičan primjer kako izložci, pokretani automatski ili ručno, mogu demonstrirati svoju uporabnost. Samo jedan pogled bačen na spretno sastavljenu legendu uz neki upotrební predmet vrijedi jednako koliko i čitavo poglavlje u odredjenom udžbeniku. Danas se upotrebljavaju sva moguća vizuelna pomagala u poučavanju starijih i mlađjih. Medjutim, malo se pažnje posvećuje oživljavanju, poticanju i održavanju interesa posjetilaca umjetničke galerije. Postoje različite mogućnosti da se svjetlo, zvuk i pokret uspješno integriraju u umjetničke, etnografske ili prirodnoznanstvene muzeje - naravno, pod pretpostavkom da krajnji rezultat ne bude neka lakrdija.

Smatra se npr. da je kod izložaba muzičkih instrumenata zvuk veoma važan. Zato na mnogim izložbama postoje konzole gdje posjetilac može izabrati snimku instrumenta kojeg želi čuti. U prostoriji sa stilskim namještajem, u kojoj postoji i "prozor", može se automatski mijenjati jačina, boja i usmjerenje rasvjete, i tako za samo nekoliko minuta dobiti dojam protjecanja cijelog dana kroz 24 sata. Taj bi se princip mogao primijeniti i kod kompleksa koji prikazuje pustinjski ili prašumski pejzaž, zajedno sa snimkom odgovarajućih životinjskih zvukova. Takvo oživljavanje inače statičke scene ostavilo bi snažniji dojam na posjetioce muzeja.

Zaključak

Eksperimenti s mjestom često su potrebni da bi se pronašlo pravilno i povoljno rješenje za svaki muzej ili za svaku individualnu izložbu. Uprave muzeja ponekad imaju vlastite predodžbe o bojama. Zato bi projektant rasvjete

trebao imati mogućnost da, usporedbe radi, demonstrira reprodukciju boja svih na tržištu raspoloživih žarulja, fluorescentnih cijevi i visokotlačnih žarulja na izbijanje. U nekim galerijama, gdje reprodukcija boja ne mora bezuvjetno odgovarati odredjenoj fazi dnevne svjetlosti, npr. za odljeve poznatih skulptura, mogle bi se upotrebljavati visokotlačne natrijeve žarulje.

Otprilike od 1945. godine stječeno je mnogo iskustva što se tiče rasvijetljavanja svih vrsta muzejskih interijera, i zato su prosječne sheme neoprostive. Pored toga, svaki bi muzej izvana trebao biti obasjan svjetlom iz reflektora, ne samo iz arhitektonskih, već i iz sigurnosnih razloga. Cijena postavljanja i održavanja takve vanjske rasvjete neusporedivo je niska prema vrijednostima u unutrašnjosti muzeja.